

การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

อุดรธานี เขต 1

THE DEVELOPMENT OF GUIDELINE IMPLEMENTATION OF THE SYSTEM CARE AND
ASSISTANCE STUDENT IN SMALL - SIZED SCHOOLS UNDER THE OFFICE
OF UDONTHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

9

รัชฎา แก้วแก่น*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังคม ภูมิพันธุ์ **

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก 2) พัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก การวิจัยประกอบด้วย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน และครูผู้สอน จำนวน 214 คน ระยะที่ 2 พัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน ประเมินแนวทางที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าอำนาจจำแนก .43 - .78 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .98 และแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าอำนาจจำแนก .50 - .77 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .98 แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและแบบประเมินแนวทาง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 2 ด้านการคัดกรองนักเรียน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน

2. แนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ แนวทางการดำเนินงานด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 5 ข้อ ด้านการคัดกรองนักเรียน จำนวน 5 ข้อ ด้านการส่งเสริมนักเรียน จำนวน 5 ข้อ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา จำนวน 5 ข้อ และด้านการส่งต่อนักเรียน จำนวน 5 ข้อ ผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาแนวทาง, การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก,
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ABSTRACT

The aims of this research were to 1) investigate the state and the desirable conditions of implementation of the system care and assistance student in small - sized schools under the office of Udonthani primary educational service area 1 and 2) development of guideline implementation of the system care and assistance student in small - sized schools. The study consisted of two phases : the first phase, investigating the state and the desirable conditions of implementation of the system care and assistance student in small - sized schools under the office of Udonthani primary educational service area 1 The 92 school administrators and the 214 teachers the second phase, 3 school administrators and the 9 teachers the developed the guideline was assessed by 5 experts. The tools used to collect data were the five -star rating scale questionnaire of 50 questions on the state and the desirable conditions of teacher for implementation of the system care and assistance student, the discrimination .43 -.78 and the reliability 0.98, and Query adverse conditions of teacher for implementation of the system care and assistance student, the discrimination .50 -.77 and the reliability 0.98, the structured interview and guideline assessment. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and percentage.

The findings indicated that

1. the state conditions of implementation of the system care and assistance student in small - sized schools under the office of Udonthani primary educational service area 1 was at a moderate level. The standard with highest mean was the second components for student screening. For the desirable conditions of the state and the desirable conditions of implementation of the system care and assistance student in small - sized schools, it was found that overall mean was at a high level. The standard with highest mean was the third components for promotion

2. The guideline of development of guideline implementation of the system care and assistance student in small - sized schools under the office of Udonthani primary educational service area 1 consisted of five components; that is, the knowing of individual student 5 choices, student screening 5 choices, student supporting and developing 5 choices, student preventing and resolving 5 choices and student transfer 5 choices. The outcomes of assessing guideline of development of guideline implementation of the system care and assistance student in small - sized schools showed that appropriateness was at a high level and the possibility was at a high level.

Keywords: The Development of Guideline Implementation, The System Care and Assistance Student in Small - Sized Schools, the office of udonthani primary education service area 1.

บทนำ

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งด้านการสื่อสารเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกันเป็นต้นว่าปัญหาเศรษฐกิจปัญหาการระบาดของสารเสพติดปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ความวิตกกังวล ความเครียดการปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคนโดยเฉพาะบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียนซึ่งมีครูที่ปรึกษา เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เติบโตงอกงามเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป (กรมสุขภาพจิต, 2544, หน้า 5)

กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการกำกับดูแลและส่งเสริมการศึกษาทุกประเภททุกระดับ กำหนดนโยบายแผนและมาตรฐานการศึกษาสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาให้กับส่วนราชการในสังกัดซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดเป็นนโยบายสถานศึกษาในสังกัดดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข มีความรู้สึกรัก เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีทักษะในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544, หน้า 8) จึงได้กำหนดแนวทางในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เป็นเขตพื้นที่การศึกษาหนึ่งที่ได้รับนโยบายให้ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยมีมอบหมายให้กลุ่มส่งเสริม การจัดการศึกษาจัดระบบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่เป็นปัจจุบัน ครูสามารถเข้าใจและรับรู้ ปัญหาของนักเรียน นักเรียนมีโอกาสทำกิจกรรมตามความสามารถและความถนัดของตนเอง และโรงเรียนสามารถให้ความช่วยเหลือ นักเรียนได้ทันทั่วถึงในกรณีที่พบเห็นนักเรียนประสบปัญหาแต่ยังพบปัญหาในการดำเนินการอยู่หลายอย่างในการที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักและมองเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนได้ร่วมมือกับกรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข กำหนดนโยบายแผนงานโดยใช้กระบวนการทางการศึกษามีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาเต็มศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยมีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 กิจกรรม ประกอบไปด้วยการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขและการส่งต่อนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 36)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครู ทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ กระบวนการและขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน แต่ละองค์ประกอบของระบบมีความสำคัญ มีวิธีการ และเครื่องมือต่างกันไป แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันซึ่งเอื้อต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่มีมาตรฐานสามารถดำเนินการเพื่อการประกันคุณภาพได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 1)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีนโยบายในการดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยให้ทุกโรงเรียนดำเนินการแก้ไขปัญหาสังคมของเด็กและเยาวชน คือให้มีการรณรงค์ปัญหาสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนให้โรงเรียนเป็นพื้นที่เขตปลอดบุหรี่ ปลอดสุรา และปลอดอบายมุขทุกประเภท จัดทำคู่มือเพื่อแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมสร้างสรรค์ปลูกจิตสำนึกและสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในการแก้ปัญหาสังคมให้โรงเรียนจัดตั้งพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองที่เข้มแข็ง ให้ความรู้และสื่อสารกับผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้นำชุมชนในเรื่องจิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น แต่จากการสรุปการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปรากฏว่าผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่บรรลุผล ทั้งนี้เนื่องจากครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายยังไม่เข้าใจถึงขั้นตอนของระบบการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้เด็กนักเรียนที่มีปัญหาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม พฤติกรรมและขาดทักษะในการดำเนินชีวิต มีโอกาสเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กนักเรียนแทนที่จะได้รับการช่วยเหลือแก้ไข แต่กลับถูกปล่อยปละ ละเลย เพิกเฉย เช่น ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนขาดการได้รับการดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือจากครู ครูขาด การติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน มีปัญหาทางพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ต่าง ๆ มากมาย เช่น หนีเรียน ขาดเรียน แต่งกายไม่เหมาะสม ก้าวร้าว ทะเลาะวิวาท ขกต้อยกับเพื่อน ซึ่งพฤติกรรมของนักเรียนเหล่านี้จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง มีปัญหาในด้านการเรียน ด้านสุขภาพ ด้านอารมณ์ด้านพฤติกรรมและด้านครอบครัว เด็กนักเรียนนอกจากจะใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านแล้วโรงเรียนถือว่าเป็นสถานที่ให้การอบรมสั่งสอนที่เด็กจะต้องมาใช้ชีวิตในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับครูและเพื่อน ๆ ดังนั้นครูต้องเป็นผู้จัดกิจกรรมที่หลากหลายให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียนเพื่อการดูแลและพัฒนาเด็กอย่างถูกวิธี โดยโรงเรียนต้องดำเนินการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อลดปัญหา รวมทั้งมีแนวทางส่งเสริมและพัฒนาจิตใจ อารมณ์และความคิดอย่างเหมาะสม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2557 ก, หน้า 5)

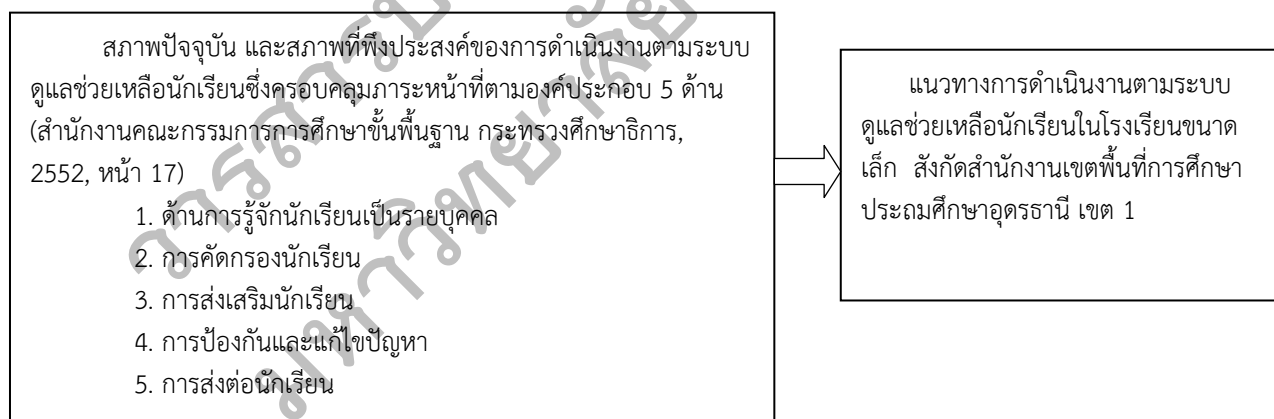
จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้ที่เกี่ยวข้องงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนช่วยเหลือนักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ตามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน รวมทั้งศึกษาข้อมูลจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและมีผลงานดีเด่นด้านการบริหารจัดการศึกษาและได้รับรางวัลทรงคุณค่า (OBEC AWARDS) จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามขอบข่ายของงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่มีรูปแบบในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจน เป็นขั้นตอน มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและนำความรู้ไปพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการประสานงานและความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในและนอกโรงเรียน โดยมีครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาเป็นผู้ดำเนินการร่วมปฏิบัติตามกระบวนการขั้นตอนเพื่อให้มีข้อมูลมีหลักฐานที่ตรวจสอบได้ มีวิธีการเครื่องมือที่มีคุณภาพมาตรฐาน อาศัยหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม ให้เป็นคนดีมีปัญญาและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิได้มา 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

ระยะที่ 2 พัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

รายละเอียดการดำเนินการวิจัยแต่ละระยะเป็นดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยใช้แบบสอบถาม

1. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1.1 นำองค์ประกอบของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จากสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้กรอบแนวคิดที่จะใช้ในการวิจัย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อนักเรียน มาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ซึ่งแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่สร้างขึ้นมีจำนวนทั้งสิ้น 50 ข้อ

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

1.2.1 แหล่งข้อมูลศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยใช้แบบสอบถามกับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 306 คน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การตอบแบบสอบถาม

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลได้จากแบบสอบถามโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 นำแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

1.4 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป (ทรวงศ์ดี ภูสีอ่อน, 2552, หน้า 6)

1.5 นำข้อมูลผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาวิเคราะห์หาคำดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยการคำนวณ PNI modified (สุวิมล ว่องวานิช, 2550, หน้า 279)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 118 โรงเรียน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 118 คน ครูผู้สอน จำนวน 472 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 590 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยการเทียบจากตาราง Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 46 -47) ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 118 โรงเรียน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 92 คน ครูผู้สอน จำนวน 214 คน ดังนั้น ตามสัดส่วนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 306 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ลักษณะของเครื่องมือเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน และประสบการณ์ทำงานในตำแหน่ง

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลจำนวน 10 ข้อ 2) การคัดกรองนักเรียนจำนวน 10 ข้อ 3) การส่งเสริมนักเรียน จำนวน 10 ข้อ 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนจำนวน 10 ข้อ 5) การส่งต่อจำนวน 10 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคอร์ท (Likert Rating Scale) เป็นระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย ระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 5 ด้าน เช่นเดียวกับตอนที่ 2

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Form) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

3.2 การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

3.2.1 การสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

3.2.1.1 ศึกษาเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 และแนวทางการสร้างแบบสอบถามของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543, หน้า 60) เป็นต้น

3.2.1.2 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และด้านการส่งเสริมนักเรียน

3.2.1.3 นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างเชิงเนื้อหา การใช้ภาษา ตรวจสอบคุณภาพและความถูกต้องเหมาะสมและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruent : IOC) โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ดำเนินการดังนี้

4.1.1 ขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เพื่อขออนุญาตและอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองในวันที่ 11 - 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุมพระราชธีรภรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

4.1.2 ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเองและผู้ช่วยเหลือ

4.1.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยจัดส่งแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองและผู้ช่วยเหลือ โดยกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือเหลือนักเรียนโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการคัดกรองนักเรียน รองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียนผลการศึกษา

สภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมนักเรียน รองลงมาคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน ตามลำดับ และมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการส่งต่อนักเรียน

2. ผลการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1.1 สถานศึกษาต้องมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการประชุมวางแผนร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจตรงกันในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละด้านของนักเรียน เช่น ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ

1.2 การจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนในแต่ละส่วนควรเป็นเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ สามารถเก็บข้อมูลนักเรียนได้ครอบคลุม และมีความเป็นปัจจุบัน มีการกำหนดหัวข้อและข้อบ่งชี้ให้ชัดเจนครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ ให้มากที่สุด มีการใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล อาจจัดทำแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน เพื่อใช้บันทึกพฤติกรรมเป็นข้อมูลอีกด้านหนึ่ง เพราะการสังเกตพฤติกรรมเพียงอย่างเดียวไม่มีการจดบันทึกอย่างเป็นระบบข้อมูลอาจสูญหายได้

1.3 สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง ควรมีการประสานงานและดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ และมีการจัดทำฐานข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลให้ชัดเจน เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้พัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความเป็นกันเอง ใกล้ชิดสนิทสนม เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกไว้วางใจในการให้ข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียนหรือเพื่อขอคำปรึกษา

1.4 หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดอบรมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนและควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.5 สถานศึกษาควรมีการพัฒนากระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตามงาน ที่ทันสมัย เหมาะสม สนองต่อวัตถุประสงค์และจุดเน้นในการดำเนินงาน ผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการกำกับ ดูแล ให้กำลังใจ และกำหนดแนวทางในการปฏิบัติและวิธีการหรือกิจกรรมที่ถือว่าประสบผลสำเร็จในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการพิจารณาและรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือการเยี่ยมบ้านนักเรียน การได้พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ปกครองนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ทำให้ได้รับข้อมูลของนักเรียนอย่างชัดเจนและถูกต้อง

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

2.1 สถานศึกษาควรมีรูปแบบและวิธีการในการคัดกรองนักเรียนที่เป็นระบบหลากหลายครอบคลุมต่อสภาพและปัญหาของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นจริง สำหรับใช้ในการแยกกลุ่มนักเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือ ดูแล ส่งเสริม และป้องกันได้อย่างถูกต้องกับบุคคล

2.2 สถานศึกษาควรมีการประสานงานกับผู้ปกครอง ในการแจ้งผลการคัดกรองนักเรียนและข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนแก่ผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองได้ทราบข้อมูลที่เป็นจริง และให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนอีกทางหนึ่ง

2.3 สถานศึกษาควรจัดอบรม หรือประชุมครู เพื่อร่วมกันพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียน ให้มีความเป็นมาตรฐานหรือแนวทางเดียวกัน

2.4 สถานศึกษาควรมีการประสานงานกับบุคลากรหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อร่วมกันพิจารณาผลการคัดกรองนักเรียน และหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

2.5 สถานศึกษาควรมีการพัฒนากระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตามและดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการทบทวนข้อมูลคัดกรองนักเรียน มีการประเมินสถานการณ์ เพื่อหาแนวทางแก้ไข วางแผนในการปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องต่อสภาพปัจจุบัน

3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

3.1 สถานศึกษา ควรกำหนดโครงการ กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลายและชัดเจนโดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา มีงบประมาณรองรับ และกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนด้านต่าง ๆ ให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน

3.2 สถานศึกษา ควรประสานงานขอความร่วมมือกับบุคลากรภายในและภายนอกวิทยาการที่มีความสามารถเฉพาะทาง ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษและมีความบกพร่องได้พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกด้าน

3.3 สถานศึกษา ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนด้านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนา นิเทศ กำกับ การดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบ และปรับปรุงเป็นระยะ ๆ ควรมีจัดทำแบบบันทึกการส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลว่า ได้ดำเนินการส่งเสริมในด้านใดแล้วบ้างเพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานด้านอื่นต่อไป

3.4 สถานศึกษาควรจัดให้มีการประชุม วางแผน อบรมพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้และความสามารถ จัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียน การระดมทรัพยากร จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ในการส่งเสริมผู้เรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ตามศักยภาพของนักเรียน

3.5 สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และรู้จักตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย และควรมีการประกาศเกียรติคุณเพื่อยกย่อง ชมเชยผู้เรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดี

4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

4.1 สถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง ควรสร้างภูมิคุ้มกันด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน โดยจัดกิจกรรม ชุมนุม ชมรม ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความสามารถของนักเรียนตามวัย เพื่อสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจให้กับนักเรียน

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีการประสานงานกับบุคลากรในสถานศึกษารวมทั้งบุคลากรภายนอก ได้แก่ ผู้ปกครอง นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และพระสงฆ์ ในการมีส่วนร่วมวางแผน จัดโครงการ กิจกรรม สำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน

4.3 ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรได้รับการฝึกอบรม ให้มีความรู้ความเข้าใจ วิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานพร้อมทั้งหาแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนอย่างถูกต้อง ได้แก่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การให้คำปรึกษาแก่นักเรียน การเอาใจใส่ในการดูแลนักเรียนด้วยความเต็มใจให้บริการด้านการให้คำปรึกษา เบื้องต้นอย่างเป็นระบบ และประสานงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

4.4 สถานศึกษาควรจัดให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดกิจกรรม เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนเป็นระยะ ๆ

4.5 สถานศึกษาควรกระตุ้นและสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองได้มีเวลาให้กับลูกมากขึ้นและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียน โดยจัดกิจกรรมประสานงานการให้ความช่วยเหลือจากครูฝ่ายปกครอง ครูทุกคน เครือข่ายผู้ปกครองและเผ่าระวัง กวดขันอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการส่งต่อนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

5.1 สถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรมีการประสานงานและสร้างความเข้าใจร่วมกัน เกี่ยวกับการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้การส่งต่อนักเรียนมีประสิทธิภาพโดยไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่ตนเองมีปัญหา และผู้ปกครองมีความมั่นใจในการส่งต่อนักเรียน

5.2 สถานศึกษาควรมีการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน และข้อมูลการส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การส่งต่อนักเรียนมีความชัดเจน และควรสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองถึงเหตุผลในการส่งต่อนักเรียน

5.3 สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณรองรับการจัดกิจกรรมส่งต่อนักเรียนและดำเนินการจัดกิจกรรมในรูปแบบของเครือข่ายการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการมีส่วนร่วมจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

5.4 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดูแลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูที่ปรึกษาควรกำกับ ติดตาม ประเมินผล การส่งต่อนักเรียน อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนกลับมาเป็นกลุ่มปกติอย่างถาวร

5.5 การส่งต่อนักเรียนภายนอกนั้นต้องมีการติดต่อ ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่รับ การส่งต่อล่วงหน้า พร้อมทั้งจัดทำเอกสารบันทึกการส่งต่ออย่างชัดเจนว่าส่งต่อเพื่ออะไร แก้ไขหรือพัฒนา ปรับปรุงอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ และใช้กิจกรรมใดในการแก้ไขปัญหา โดยมีการติดตามผลการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจนกว่าจะมีการส่งกลับนักเรียนคืนสู่ ภาวะปกติ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ที่งานวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า ครูที่ปรึกษามีการจัดทำระเบียบสะสมการจัดทำแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) มีการบันทึกและรายงานผลการศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลและสรุปผลการดำเนินงานด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้บรรลุผลตามเป้าหมายทุกคนมีความพึงพอใจสอดคล้องกับ กชกมล ประวันจะ (2553, หน้า 93 - 95) และ Crystal (2009, unpagued) ได้ศึกษาพฤติกรรมและการจัดการข้อมูลรายบุคคล (PIM) พบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจสามารถเก็บข้อมูลระเบียบสะสมของนักเรียนได้อย่างถูกต้องครบถ้วนตรวจสอบแก้ไขเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ นำมาวิเคราะห์โดยครูในโรงเรียนร่วมกันกำหนดซึ่งได้คัดกรองนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง การส่งเสริมนักเรียน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินงานส่งเสริมนักเรียนได้เป็นอย่างดี

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า มีการใช้เกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น กลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา มีการบันทึกและรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนเป็นภาพรวม สรุปผลการดำเนินงานด้านการคัดกรองนักเรียนได้บรรลุผลตามเป้าหมายครูที่ปรึกษามีความพึงพอใจสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญประสพ กุลศรี (2550, หน้า 107 - 112) พบว่าภายหลังจากการพัฒนาครูที่ปรึกษา โดยได้ทำการฝึกอบรม การศึกษาเอกสาร และการนิเทศกำกับติดตามทำให้ครูที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ 5 ขั้นตอนในการดำเนินงาน ปัญหาของนักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือแก้ไขอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่องการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาได้ดำเนินการคัดกรองนักเรียนจัดแยกเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและมีปัญหาสอดคล้องกับ ชยานนท์ มูลพิมพ์ (2550, หน้า 97 - 100) พบว่า โรงเรียนจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแก่ครูที่ปรึกษาเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและคัดกรองนักเรียนจำแนกเป็นกลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง ทำให้สามารถดูแลช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้องตรงกับปัญหานักเรียน ทำให้ช่วยแก้ปัญหาและลดปัญหาของนักเรียนลงได้ ปัญหาของนักเรียนยังไม่ถึงขั้นรุนแรงต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก

3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน พบว่า มีการจัดกิจกรรมโฮมรูม การให้คำปรึกษาการเยี่ยมบ้านนักเรียนและการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมมีการประเมินผลและรายงานผลการจัดกิจกรรม สรุปผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมนักเรียนได้บรรลุตามเป้าหมาย แต่มีปัญหาเล็กน้อย คือ ครูที่ปรึกษายังขาดการให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองและการจัดกิจกรรมยังไม่ต่อเนื่องด้านการส่งเสริมนักเรียน พบว่า มีการจัดกิจกรรมโฮมรูม การให้คำปรึกษา การเยี่ยมบ้านนักเรียนและการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน มีการจัดกิจกรรมกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วม มีการประเมินผลและรายงานผลการจัดกิจกรรม สรุปผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมนักเรียนได้บรรลุตามเป้าหมาย แต่มีปัญหาเล็กน้อย คือ ครูที่ปรึกษายังขาดการให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองและการจัดกิจกรรมยังไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ไพรินทร์ โหมพุดติ (2551, หน้า 69 - 79) พบว่า การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลยุทธ์การทำกิจกรรม 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง กิจกรรมตรวจสอบแผน และกิจกรรมสังเกตการณ์ปฏิบัติงานทำให้นักเรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และชยานนท์ มูลพิมพ์ (2550, หน้า 97 - 100) การส่งเสริมนักเรียน ครูที่ปรึกษาได้ดำเนินการจัดกิจกรรมโฮมรูม ทำให้นักเรียนรู้จักเข้าใจตนเอง มีทักษะในการปรับตัว และการวางแผนในการดำเนินชีวิต จัดตั้งชมรมที่นักเรียนสนใจ เช่น ชมรมเพื่อนเตือนเพื่อน ชมรมพัฒนาจิต ชมรมรักกีฬา ชมรมคอมพิวเตอร์ จัดส่งหนังสือหรือจดหมายลงทะเบียนและการใช้โทรศัพท์เพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ปกครองเพื่อโรงเรียนจัดเก็บรวบรวมต่อไป

4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน พบว่า ครูที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดทำรูปแบบ และวิธีการกำหนดแนวทางวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยใช้การจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาเบื้องต้น มีการจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน มีการบันทึกการช่วยเหลือและการติดตาม มีการจัดกิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครองเพื่อร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน เนื่องจากว่าครูที่ปรึกษาได้รับความรู้ในเรื่องการส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนจากการศึกษาเอกสารและการประชุมเชิง

ปฏิบัติการทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจได้มากยิ่งขึ้นจนทำให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนจนทำให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงลดลงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิราภรณ์ คำศิลา (2552, หน้า 199 – 200) พบว่า ภายหลังจากการพัฒนาครูที่ปรึกษา โดยได้ทำการฝึกอบรม การศึกษาเอกสาร และการนิเทศกำกับติดตามทำให้ครูที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ 5 ขั้นตอนในการดำเนินงาน ปัญหาของนักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือแก้ไขอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทำให้สามารถดูแลช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้องตรงกับปัญหา พรพิศ นาถมทอง (2554, หน้า 111 - 115) พบว่า ครูที่ปรึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นระบบครอบคลุมทำให้รู้จักนักเรียนมากขึ้น การป้องกันและแก้ไขปัญหามีการจัดกิจกรรมการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม และไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

5. ด้านการส่งต่อนักเรียน พบว่า มีการส่งต่อนักเรียนให้กับครูที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน เช่น ครูแนะแนวและครูฝ่ายปกครองเพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาและยากต่อการแก้ไขหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนยังมีพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้น ดังนั้นควรส่งต่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไปซึ่งขั้นตอนการส่งต่อนอกหรือส่งต่อผู้เชี่ยวชาญนักเรียนในโรงเรียนยังไม่มีพฤติกรรมที่รุนแรงถึงขนาดที่จะส่งต่อนอกเนื่องจากว่าสามารถป้องกันและแก้ไขได้ภายใน การรายงานและสรุปผลการดำเนินงาน พรพิมล ยาปิ่น (2553, หน้า 93 - 94) และดารุง มุกดาภิจ (2554, หน้า 92 - 94) พบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูอาจารย์ที่ปรึกษามีความชัดเจน มีแนวทางในการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ทำให้ส่งผลต่ออาจารย์ที่ปรึกษาที่เข้ารับการนิเทศฝึกอบรม ได้พัฒนาด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป จากการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็กสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ทำให้ครูและผู้วิจัยมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ มีความมั่นใจที่จะนำไปสู่การจัดกิจกรรมการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ และเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ร่วมวิจัย นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรให้การนิเทศ กำกับ และติดตามอย่างต่อเนื่องต่อไป

แนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์และศึกษาดูงานโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ตามขอบข่ายงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำนวน 3 โรงเรียน มีแนวทางดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

1.1 สถานศึกษาต้องมีการประชุมวางแผนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการประชุมวางแผนร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจตรงกันในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละด้านของนักเรียน เช่น ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ

1.2 การจัดทำเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนในแต่ละส่วน ควรเป็นเครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ สามารถเก็บข้อมูลนักเรียนได้ครอบคลุม และมีความเป็นปัจจุบันมีการกำหนดหัวข้อและข้อบ่งชี้ให้ชัดเจน ครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ ให้มากที่สุด มีการใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล อาจจัดทำแบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน เพื่อใช้บันทึกพฤติกรรมเป็นข้อมูลอีกด้านหนึ่ง เพราะการสังเกตพฤติกรรมเพียงอย่างเดียวไม่มีการจดบันทึกอย่างเป็นระบบ ข้อมูลอาจสูญหายได้

1.3 สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง ควรมีการประสานงานและดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ และมีการจัดทำฐานข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลให้ชัดเจน เพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้พัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความเป็นกันเอง ใกล้ชิดสนิทสนม เพื่อให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจในการให้ข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียนหรือเพื่อขอคำปรึกษา

1.4 หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดอบรมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนและควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.5 สถานศึกษาควรมีการพัฒนาแบบนิเทศ กำกับ ติดตามงาน ที่ทันสมัย เหมาะสม สอดคล้องวัตถุประสงค์และจุดเน้นในการดำเนินงาน ผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการกำกับ ดูแล ให้กำลังใจ และกำหนดแนวทางในการปฏิบัติและวิธีการหรือกิจกรรมที่ถือว่าประสบผลสำเร็จในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการพิจารณาและรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือการเยี่ยมบ้านนักเรียน การได้พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ปกครองนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ทำให้ได้รับข้อมูลของนักเรียนอย่างชัดเจนและถูกต้อง

2. ด้านการคัดกรองนักเรียนมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

2.1 สถานศึกษาควรมีรูปแบบและวิธีการในการคัดกรองนักเรียนที่เป็นระบบหลากหลายครอบคลุมต่อสภาพและปัญหาของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นจริง สำหรับใช้ในการแยกกลุ่มนักเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือ ดูแล ส่งเสริม และป้องกันได้อย่างถูกต้องกับบุคคล

2.2 สถานศึกษาควรมีการประสานงานกับผู้ปกครอง ในการแจ้งผลการคัดกรองนักเรียนและข้อมูลพฤติกรรมของนักเรียนแก่ผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองได้ทราบข้อมูลที่เป็นจริง และให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนอีกทางหนึ่ง

2.3 สถานศึกษาควรจัดอบรม หรือประชุมครู เพื่อร่วมกันพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียน ให้มีความเป็นมาตรฐานหรือแนวทางเดียวกัน

2.4 สถานศึกษาควรมีการประสานงานกับบุคลากรหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อร่วมกันพิจารณาผลการคัดกรองนักเรียน และหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ

2.5 สถานศึกษาควรมีการพัฒนากระบวนการนิเทศ กำกับ ติดตามและดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการทบทวนข้อมูลคัดกรองนักเรียน มีการประเมินสถานการณ์ เพื่อหาแนวทางแก้ไข วางแผนในการปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องต่อสภาพปัจจุบัน

3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

3.1 สถานศึกษา ควรกำหนดโครงการ กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลายและชัดเจนโดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา มีงบประมาณรองรับ และกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนด้านต่าง ๆ ให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน

3.2 สถานศึกษา ควรประสานงานขอความร่วมมือกับบุคลากรภายในและภายนอกวิทยาการที่มีความสามารถเฉพาะทาง ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษและความบกพร่องได้พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกด้าน

3.3 สถานศึกษา ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนด้านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนา นิเทศ กำกับ การดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบ และปรับปรุงเป็นระยะ ๆ ควรมีจัดทำแบบบันทึกการส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลว่าได้ดำเนินการส่งเสริมในด้านใดแล้วบ้างเพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานด้านอื่นต่อไป

3.4 สถานศึกษาควรจัดให้มีการประชุม วางแผน อบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรู้และความสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียน การระดมทรัพยากร จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ในการส่งเสริมผู้เรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ตามศักยภาพของนักเรียน

3.5 สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้และรู้จักตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย และควรมีการประกาศเกียรติคุณเพื่อยกย่อง ชมเชยผู้เรียนที่เป็นแบบอย่างที่ดี

4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

4.1 สถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง ควรสร้างภูมิคุ้มกันด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน โดยจัดกิจกรรม ชุมชม ชมรม ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความสามารถของนักเรียนตามวัย เพื่อสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจให้กับนักเรียน

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประสานงานกับบุคลากรในสถานศึกษารวมทั้งบุคลากรภายนอก ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา และพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมวางแผน จัดโครงการ กิจกรรม สำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน

4.3 ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรได้รับการฝึกอบรม ให้มีความรู้ความเข้าใจ วิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานพร้อมทั้งหาแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนอย่างถูกต้อง ได้แก่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การให้คำปรึกษาแก่นักเรียน การเอาใจใส่ในการดูแลนักเรียนด้วยความเต็มใจ ให้บริการด้านการให้คำปรึกษาเบื้องต้นอย่างเป็นระบบ และประสานงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

4.4 สถานศึกษาควรจัดให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงการจัดกิจกรรม เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียนเป็นระยะ ๆ

4.5 สถานศึกษาควรกระตุ้นและสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองได้มีเวลาให้กับลูกมากขึ้นและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนักเรียน โดยจัดกิจกรรมประสานงานการให้ความช่วยเหลือจากครูฝ่ายปกครอง ครูทุกคน เครือข่ายผู้ปกครองและเผ่าระวัง กวดขันอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการส่งต่อนักเรียน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

5.1 สถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ควรมีการประสานงานและสร้างความเข้าใจร่วมกัน เกี่ยวกับการส่งต่อนักเรียนทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้การส่งต่อนักเรียนมีประสิทธิภาพโดยไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกวุ่นวายตนเองมีปัญหา และผู้ปกครองมีความมั่นใจในการส่งต่อนักเรียน

5.2 สถานศึกษาควรมีการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน และข้อมูลการส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การส่งต่อนักเรียนมีความชัดเจน และควรสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองถึงเหตุผลในการส่งต่อนักเรียน

5.3 สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณรองรับการจัดกิจกรรมส่งต่อนักเรียน และดำเนินการจัดกิจกรรมในรูปแบบของเครือข่ายการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการมีส่วนร่วมจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

5.4 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ดูแลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูที่ปรึกษาควรกำกับ ติดตามประเมินผล การส่งต่อนักเรียน อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนกลับมาเป็นกลุ่มปกติอย่างถาวร

5.5 การส่งต่อนักเรียนภายนอกนั้นต้องมีการติดต่อ ประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่รับ การส่งต่อล่วงหน้า พร้อมทั้งจัดทำเอกสารบันทึกการส่งต่ออย่างชัดเจนว่าส่งต่อเพื่ออะไร แก้ไขหรือพัฒนา ปรับปรุงอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ และใช้กิจกรรมใดในการแก้ไขปัญหา โดยมีการติดตามผลการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจนกว่าจะมีการส่งกลับนักเรียนคืนสู่ ภาวะปกติ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด แนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า ควรมีการเยี่ยมบ้านบ่อย ๆ ให้ความใกล้ชิดเป็นกันเอง ผู้รับผิดชอบ ควรมีการชี้แจงรายละเอียดให้เพื่อนครูได้รับทราบเพื่อการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน เมื่อคัดกรองนักเรียนได้แล้วก็จะส่งเสริมให้ถูก ตามความสนใจของนักเรียน ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรม การ พูดคุย สอบถาม การให้กำลังใจและนำข้อมูลการคัดกรองมาแก้ไขเด็กเป็นรายบุคคลได้ถูกต้อง ควรส่งต่อโดยให้ผู้รับช่วงรู้จักนักเรียน แต่ละคนเป็นอย่างดี จะได้ดูแลนักเรียนได้ถูกต้องตามปัญหาของเด็กแต่ละคน และครูที่ปรึกษาควรทำงานแบบร่วมมือและสัมพันธ์กัน เมื่อมีการส่งต่อนักเรียนควรให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ทั้งนี้งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นงานที่ต้องประสานความร่วมมือ และความสัมพันธ์กับผู้ปกครองเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามขั้นตอนทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่นักเรียนและการส่งต่อนักเรียน การที่โรงเรียนจัดให้มีการ ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน การประชุมพิเศษ การเยี่ยมบ้าน ทำให้ครูและผู้ปกครองนักเรียนมีความใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งต้องดำเนินงานบน รากฐานของความเข้าใจอันดีต่อกัน และที่สำคัญโรงเรียนควรจัดทำระเบียบสะสมของนักเรียนให้เป็นปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นสารสนเทศใน การช่วยเหลือนักเรียนได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยแนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 นั้นมีความจำเป็นและสำคัญที่ใช้ได้ผลกับการดำเนินงานตามระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ดังนั้นสามารถนำผลที่ผู้วิจัยได้ ค้นพบไปปรับใช้หรือประยุกต์ใช้กับนักเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ โดยคำนึงถึงข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และ โครงการหรือกิจกรรมที่เป็นไปได้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน โดยให้ความสำคัญในการปฏิบัติงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน

1.2 ผลการศึกษา พบว่า สภาพที่พึงประสงค์การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีความสำคัญกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนั้น โรงเรียนควรสร้างความตระหนักให้ครู ครูที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ปกครองควรให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหา เช่น การจัดค่ายคุณธรรมจริยธรรม การพูดคุย สอบถาม การให้กำลังใจและนำข้อมูลการคัดกรองมาแก้ไขเด็กเป็น รายบุคคลได้อย่างถูกต้องเพราะเป็นผลดีสำหรับเด็ก

1.3 ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีความจำเป็นและสำคัญในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน มีวิธีการที่หลากหลาย ดังนั้นควรนำผลที่ผู้วิจัยได้ค้นพบไปปรับใช้หรือประยุกต์ใช้กับนักเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาด้านอื่น ๆ เพื่อจะได้ช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง

1.4 เขตพื้นที่การศึกษา ควรช่วยส่งเสริมสนับสนุนความรู้ ความเข้าใจให้แก่โรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานดังกล่าว ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น สนับสนุนด้านความรู้เอกสารการนิเทศแนะนำ การจัดอบรม การร่วมวิจัยและพัฒนา ตลอดจนการสนับสนุนช่วยเหลือการประสานความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในระดับหน่วยงาน

เอกสารอ้างอิง

- ชกมล ประวันจะ. (2553). *การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านเหล่า อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรมสุขภาพจิต. (2544). *คู่มือครูที่ปรึกษาาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *การวางแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชยานนท์ มุลพิมพ์. (2550). *การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ดาวรุ่ง มุกดาภิจ. (2554). *การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแซงอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักการใช้เชิงปฏิบัติ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2552). *การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สิริวิสาสน์.
- บุญประสพ กุลศรี. (2550). *การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลหนองวัวซอ อำเภอนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานีเขต 1*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรพิมล ยาปิ่น. (2553). *การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนโคกม่วงศึกษา อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดขอนแก่น*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรพิศ นามทอง. (2554). *การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ไพรินทร์ โฉมพุดดี. (2551). *การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนน้ำสวยวิทยา อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รุจิราภรณ์ คำศิลา. (2552). *สภาพปัญหาและการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2547 ก). *การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1. (2557 ก). *คู่มือพัฒนาคุณภาพการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. อุดรธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Crystal, Abe J. (2009). Design Research for Personal Information Management Systems To Support Undergraduate Student. *Dissertation Abstracts International*, 69(11), unpagged.